

pozorovat a kontrolovat zvnějšku, 3. nemá však též zůstat jen u registrace faktů, ale má vést k jejich výkladu.

Autor nesouhlasí s takto formulovanými zásadami a uvádí pro to řadu argumentů. Jeho kritika ústí do tvrzení, že nelze popisovat vnější projevy bez pochopení jejich významu, jejich vnitřního obsahu, a že v sociologickém zkoumání mezi determinanty náboženských praktik nemohou chybět determinanty intelektuální a emocionální.

Dalším polemickým příspěvkem je práce C. Czapowa *Spor o vhodnost termínu „podkultura“ při upřesňování problematiky sociologických výzkumů*. V tomto příspěvku autor polemizuje s pojetím J. Wiatra, vyjádřeným ve Wiatrově knize *Společnost, úvod do systematické sociologie*. Wiatr se totiž o užívání pojmu podkultura vyslovuje skepticky, kdežto autor vhodnost tohoto termínu hájí a uvádí pro to řadu argumentů.

Časopis dále obsahuje řadu recenzí a podrobnou zprávu o činnosti Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (Polské sociologické společnosti) za funkční období od února 1965 do března 1966, dále zprávy o celopolské konferenci o sociologii povolání, konané ve dnech 31. března až 2. dubna 1966, a o konferenci o užívání matematických metod v sociologii, konané od 28. března do 31. března 1966. Poslední zprávu v tomto čísle je zpráva o činnosti Střediska pro výzkum tisku v Krakově.

Dušan Slávik

O NSR sociologicky

Trvalý politický zájem, který vyvolává Německá spolková republika, byl po léta kultivován tu lepšími, tu horšími mezinárodně politickými rozborů, které čas od času a při aktuálních příležitostech přinášela naše publika a některé teoreticko-politické časopisy. Hlubší znalosti faktického stavu v NSR poskytovalo několik ekonomických prací věnovaných západoněmeckému kapitalismu. Není proto divu, že o našem západním sousedu máme zhrsta velmi nekritické povědomí, ať už jde o oceňování jeho pozitivních nebo zejména negativních rysů.

Proto každá publikace, která čtenáři poskytuje systematické a kriticky analyzované informace, je nejen vědecky, ale i politicky přínosem. Poláci jsou v tomto směru nepopíratelně dál. Díla, která vycházejí z jejich Institutu Zachodniego w Poznani i z jiných badatelských středisek mají pro každého, kdo chce věcně západoněmeckou problematiku studovat, základní význam. Nejnovější práci z této řady je kniha Władysława Markiewiczze *Spoleczeństwo i socjologia w Niemieckiej Republice Federalnej* (Poznaň 1966). Autor jí chce vyplnit mezeru v polské sociologické literatuře, kterou pocituje ve znalostech meziválečné a zejména poválečné západoněmecké sociologie. Obraz, který tato literatura kritickému čtenáři nabízí, přispívá

ke střízlivému, sociologicky fundovanému pohledu na současnou západoněmeckou skutečnost.

V první části knihy se autor pokouší o svěbytné zachycení historie německé sociologie, a sice prismatickým dnešních západoněmeckých sociologů samotných. Tak chce Markiewicz informovat čtenáře nejen o této historii samotné, o jejích předních zjevech a tradicích, ale i vyznačit ideologické klima, ve kterém je německá sociologická tradice v dnešním západním Německu přijímána či odmítána. Tento výtečný metodologický nápad je ostatně součástí koncepce celého Markiewiczova díla: prokazuje jí závislost západoněmecké sociologie na politice buržoazní moci. V kapitole *Vztah sociologů NSR k tradicím německé společenské vědy* zkoumá autor postoj předních představitelů této disciplíny, René Königa, Karla Mannheimu, Ralfa Dahrendorfa, Helmutha Schelskyho a některých dalších k jednotlivým údobím vývoje německé sociologie a jejím čelným zjevům. Rozbor stanovisek současných západoněmeckých sociologů vede autora k závěru, že zaujímají kriticky odmítavé stanovisko zejména k té linii, která se odvíjí od Hegela a Marxe a která staví na určité dějinně filosofické koncepci. Proto je kritizován Tönnies, jehož rozlišení *Gesellschaft* — *Gemeinschaft* je považováno za zastaralou spekulativní ideu. Proto je naopak vyzvedáván Max Weber jako otec německé sociologie, u něhož se shledávají elementy dnes tak rozšířené teorie industriální společnosti jako třetí cesty, překonávající nesnáze kapitalismu i hrozbu socialismu. Marx je pro současnou západoněmeckou sociologii překonaný fenomén, Max Weber je jejím autentickým klasikem.

Kapitola *Úpadek sociologie v období nacismu* jednak navazuje na předchozí výklad historie, jednak sleduje dnešní čelné představitele západoněmecké sociologie o dvě-tři desítky let nazpět. Morální kapitulace německé vědy před nacismem se týká i německé sociologie. Třetí Říši sice opustila řada renomovaných sociologů, jako R. König, Fr. Oppenheimer, K. Mannheim, M. Horkheimer, Th. Adorno, Fr. Pollock, H. Plessner, E. Francis, A. Rüstow, S. Landshut aj., většina však zůstala. Četní z nich (E. Kriek, H. Freyer, A. Gehlen, K. V. Müller, H. Schelsky) s nacismem přímo v té či oné formě kolaborovali. Autor se ovšem zdržuje inkriminací a dovede činit rozdíly.

Třetí kapitola — *Poválečná obnova a vývoj západoněmecké sociologie* — informuje velmi podrobně o organizační výstavbě sociologického bádání, zejména o jeho dvou centrech. Jedním z nich je časopis *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, v němž převzal vedení po nestoru německých sociologů Leopoldu von Wiese R. König, který kolem sebe shromáždil vědce vrátivší se z emigrace, ti představují v západoněmecké sociologii západní, zejména americký sociologický trend. Druhým centrem je dortmundská *Sozialforschungsstelle* vedená H. Schelskym. Sdružuje sociology, kteří zůstali za nacismu v zemi. Spory mezi obě-